תלמוד בבלי · אחרונים · הגהות יעב״ץ · סדר מועד

הגהות יעב"ץ על פסחים

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הגהות יעב"ץ על פסחים

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הגהות-יעבץ-על-פסחים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ג: 5
דף ו: 5
דף ו: 5
דף ז: 5
דף ח: 5
דף ח: 6
דף ט: 6
דף ט: 6
דף יג: 6
דף יז: 6
דף כ: 7
דף כא: 7
דף כב: 7
דף כז: 7
דף כח: 7
דף כט: 7
דף כט: 7
דף ל: 8
דף לא: 8
דף לב: 8
דף לג: 8
דף לד: 8
דף לה: 8
דף לט: 9
דף לט: 9
דף מ: 9
דף מב: 9
דף מב: 10
דף מג: 10
דף מה: 10
דף מו: 10
דף מז: 10
דף מט: 10
דף מט: 10
דף נ: 11
דף נ: 11
דף נא: 12
דף נא: 12
דף נג: 12
דף נג: 12
דף נד: 12
דף נד: 12
דף נה: 13
דף נז: 13
דף נח: 13
דף סה: 14
דף סז: 14
דף סח: 14
דף סט: 14
דף עא: 14
דף עד: 14
דף עו: 14
דף פג: 15
דף פט: 15
דף צב: 15
דף צו: 15
דף קא: 16
דף קב: 16
דף קד: 16
דף קו: 16
דף קז: 16
דף קח: 16

דף קט: 16
דף קיא: 16
דף קיב: 17
דף קיג: 17
דף קיג: 17
דף קיד: 17
דף קטו: 17
דף קטז: 18
דף קיז: 18
דף קיז: 18
דף קיח: 18
דף קיח: 18
דף קיט: 19
דף קיט: 19
דף קכא: 19

דף ג:

גמ' ואב"א בעתותא דדוד נמי ליכא. נ"ב דאשה כלי זיינה עליה:

דף ו.

גמ' העושה ביתו אוצר. נ"ב צריך שעור ה"ד אוצר ואי סגי ליה בכדי חפישת כלב כמו במפולת:

דף ו:

גמ' דילמא בד' בירחא כו'. נ"ב נ"ל דבשני ליכא למימר משום דע"ש הוה (כמ"ש בשבת פ"ז ב') בודאי לא בא בו משה לבשר הגאולה כדאמרינן בפרקין (י"ג א') מובטח להן לישראל שאין אליהו בא בע"ש. ובשלישי בי שהיה שבח. פשיטא לא אמר להם שיקחו שה כיון שאינה מצוה לנו ביום. הא ע"כ ל"ל אלא דילמא בארבע דהוא אחד בשבת. א"כ בחמשה והיינו את"ל שמא שהה יותר. וה"ה דמצי למימר טפי כגון ששה ושבעה אלא קמא קמא דמטי לידיה דאפשר לומר בתר ר"ח הוה הוא דנקט וק"ל (ומ"ש לקמן ה"נ ממאי דבריש ירחא קאי דילמא בד' כו' אגב ריהטא דקמייתא נקט):
שם אבל בתרי עניני אין דנין. נ"ב במדות הללי דכלל ופרט פרט וכלל הוא דאין (דנין) אבל במדות מכלל שצריך לפרט ומפרט שצרין לכלל ודאי דנין לעולם בין סמוכין בין מרוחקין בין בחל ענינא בין בתרי עניני עיין בכורות (י"ט א') וכמ"ש שם בס"ד:

דף ז:

גמ' פסח וקדשים מא"ל נ"ב פסח וקדשים דמסתמא כל אחד שוחט את שלו. ותו שוחט עצמו בקרבן שלו דלא סגי בלא"ה:

דף ח.

רש"י ד"ה הא ברברבי כו' קבע ואומד. נ"ב דגים גדולים יוכל לשער כמה צריך לסעודה:
שם ד"ה זוטרי א"ל קבע. נ"ב טועה בשעורן כסבור שיספיק מה שלקח למזון סעודה ונמצא שאינו כן:

דף ח:

גמ' ונמצאת עליה שלא לשמה. נ"ב ודגים אע"ג דאינן גדלים בירושלים שאין שם נהר המושך. מ"מ מצוים שם כי מביאים לה מצור ככתוב בס"ס נחמיה. אבל פירות גינוסר שמא אינן מתקיימין בטיב שם מביאין אותן מארץ נפתלי הרחוקה ממנה לצד צפונה של א"י וכפי ששמעתי הוא מהלך שבעה ימים. ואולי בבית ראשון היו שם דגים במימי גיחון העליון:

דף ט.

תוס' סד"ה בשפחתו. דאין כהן מטמא לנפלים כו'. נ"ב י"ל שלא טעה בכך. כי הוא עמד על שפת הבור להציץ. וחשב שיוכל להזהר שלא יאהיל שגם אם לא יאהיל עליו יוכל צהכירו ולהבחין בין זכר לנקבה. מיהא בהא קטעי דלא ידע שהמת תופס ד"א ושמא בור זה לא היה עמוק עשרה. או עמד קרוב לו תוך ארבעה טפחים:

דף ט:

גמ' וכי חולדה נביאה כו'. נ"ב יל"ד הא אביי לאו משום נביאות קאמר וא"צ לראות הנולד. אלא דואגת להוה שאינה רואה עתה פת הרבה כמו שרגילה ועל כן אגרה מאכלה (אע"פ שאינה חכמה כנמלה לאסיף הרבה) ומצינו בירושלמי פ"ג דמציעא שיש לעכברים הבחנה בין רב למעט כמ"ש שם אמתני' דמה איכפת להם לעכברים כו' וקאמר הני עכברי רשיעי כדחזיין עיבור סגי כו' קריין לחבריהון כו' אלא דריב"ג התם לית ליה הך סברא ומש"ה אצטריכו נמי חכמים להשיבו מצד אחר וכמ"ש שם בלח"ש בס"ד:
תוס' סד"ה ספק. נ"ב ולפי מש"ל ל"צ לדחוקי משום דטומאה זו של ד"א דמת אינה אלא גזרה דרבנן הקילו נה:

דף יג.

גמ' בגלוייא (**הוה קאי**). נ"ב עיין תענית (ד"ג ב') ונראה שצ"ל בגולהא:
שם אי לישראל נשקלה לנפשיה. נ"ב דהל"ל אם אינך צריך לעצמך צא ימכרם:

דף יז:

גמ' טומאת משקין לטמא "טומאת". מלת טומאת נמחק:
תוס' סד"ה אלא. וארעא חלחול' כו'. נ"ב י"ל (עי' בהגר"א יו"ד סימן ר"א ס"ק ו'):

דף כ:

רש"י ד"ה לאו מילתא. והרי הפסדו. נ"ב כלומר הרי הזלוף הפסדו הוא:

דף כא.

גמ' זמנין דמשיירא ולא מסיק אדעתיה וקאי עליה בב"י. נ"ב לכי משתכח בפסח. והוא איני בכלל הבטול שהרי נתכוין שתאכלנו הבהמה. ושוב אינו שם לב לבטלו קודם זמן איסורו ואח"כ אינו ברשותו לבטלב מ"מ קודם שעת מציאה ודאי אינו עובר עליו אע"פ שנשאר בביתו וברשותו כמ"ש תוס' ועמו"ק:

דף כב.

גמ' כמים רוב מים. נ"ב פת"ת הכ"ף קדריש שמורה על הידוע:

דף כז:

גמ' אמר ר' אמי בר חמא נ"ב הייני רמי ב"ח דסמיך ליה כי רמי אינו אלא קיצור השם (כמו) רבא רב אבא וכן רבים. להכי רב אמי גרסינן לא רבי:

דף כח:

גמ' מדאפקיה רחמנא בלשון מחמצת. נ"ב מהנוסף היוצא:
שם כתיב בהאי וכתיב בהאי. נ"ב וצריכי (וכ"ה לקמן קכ. אבל מרש"י משמע דל"ג כאן ועי' צל"ח):

דף כט.

תוס' ד"ה בדין. ליפלגו בפסח גופיה נ"ב הא ל"ק דילמא לאשמעינן כחא דרבא. ומלקות רבותא היא:

דף כט:

גמ' שלא בזמנו בין במינן בין שלא במינן מותרין. צ"ל בין במינו בין שלא במינו מותר:
שם שלא בזמנו בין במינן בין שלא במינן. צ"ל בין במינן בין שלא במינו:
שם מותרין. צ"ל מותר:

דף ל:

גמ' כל הכלים. נ"ב גירסת הרי"ף ור"ח כלי חרס (שנשתמש כו' מצה בצונן) ועיין ברא"ש די"ג ג"כ (לפי הגירסא שלנו כל הכלים) משתמש בהו מצה בצונן:

דף לא.

גמ' אמר רפרם בר פפא. נ"ב כנראה תרי רפרם בר פפא הוי:

דף לב.

גמ' יהיב גריוא דתמרים לשויא ארבעה. נ"ב אע"פ שתאנים מוקדם בפסוק עיין שבחן של תמרים כתובות (דף י ע"ב):

דף לג.

תוס' ד"ה תתן לו וכו' וי"ל דפשיטא וכו' אלא לרבי יוסי הגלילי. נ"ב כפי' רש"י לעיל במקומו (דף ל"ב א') והכי מוכח נמי פרש"י דבסמוך ריש ע"ב ד"ה דאמר קרא:

דף לד:

גמ' מי החג שנטמאו. נ"ב לשמואל טומאת עצמן יש בהן לעולם. ולרב דתני מטבחיא והני דבי מדבחיא נינהו:

רש"י ד"ה מי החג וכו' דשבשת שבתוך החג וכו'. נ"ב הר"מ בחבורו לא זכר שבת. אלא סתמא כפירושו דבחול הכי לפי שטורח גדול לחזור ולמלאות מן השילוח ובעסק גדול היו ממלאין אותן כמ"ש בהחליל הלכך בכל גוונא אית בהו קפידא ומשיקן:

דף לה.

גמ' מאי שיצניתא. נ"ב נ"ל דהשואל מאי שיצניתא ידע פירוש המלה. וענינה תערובת צמחים המתערבים ועולים בין התבואה וגם בפירות כמו טעון דיקלי שיצי. אך לא ידע על איזה עירוב שבמין ידוע נתכוין לפי שישתנה במינים שונים. ולזה שאל מאי שיצניתא כלומר איזה שיצניתא וכן צריך לפרש בכל כיוצא בזה בתלמוד וק"ל:

רש"י ד"ה חייבת בחלה וכו' אורז נמי לחם הוא. נ"ב נ"ל דה"פ דמעיקרא קשיא ליה אע"ג דחלת לחם כתיב. והא קרמית אין עושין ממנו לחם אלא תבשיל כמו אורז ודוחן ושאר מיני קטניות. וניחא ליה דהא בדריב"נ קיימינן דס"ל דיוצאין במצת אורז א"כ גם

אורז הוא בכלל לחם עוני ומרבי דכותיה וכמו דאורז אי עבדיה פת לחם הוא ה"נ הך קרמית כי עבדיה לחם לחם קרינן ליה ולא בטלה דעתיה ולא אמעיט מג"ש דלחם וה"ה נמי דבקרמית יצא י"ח בפסח כיון דלגבי חלה לחם הוה דחד דינא אית להו והכי משמע נמי מלישנא דוכן ודוק:

דף לט.

במשנה ולא שלוקין ולא מבושלין כו' נ"ב דבור תוס' המתחיל לא שלוקין שמע"ל צ"ל כאן בעמוד א' על דברי המשנה לא שלוקין:

רש"י ד"ה שלוקין הרבה מאד כו'. נ"ב עי' לח"ש תרומות פ"י מ"י:

תוס' ד"ה אצוותא דדיקלא כו' אף מרור מין זרעים. נ"ב י"ל דהיינו זרעים הנאכלין לאפוקי הירדוף שאינו נאכל כזרעים ובהכי ניחא נמי מאי דק"ל לתוס' בסמוך דלא משני הכא נמי דרכיה דרכי נועם כתיב דהיינו הך שאינו נאכל ומאי דמשני תלמודא בלישניה התם ה"ט משום דהתם לא לאכילה קבעי ליה מ"מ לא מקרי דרכי נועם מחמת מרירותו החזק שמא גם ריחו נודף באף האדם וקשה לו ולא משום דס"מ הוא לבהמה דמאי איכפת לן בהא להושענא דלאו לבהמה קיימא והרודפני חזי לאדם ולא חיישינן לה אפי' לאכילה דמצוה אע"ג דהוי ס"מ לבהמה ולאו היינו הירדוף דלא חזי לאדם כלל. הירדוף והרדופני תרי מילי נינהו ודאי:

דף לט:

תוס' ד"ה לא שלוקין. נ"ב שייך לע"א על המשנה כמש"ל:

דף מ:

גמ' איכא דאמרי רבא גופה מחי ליה קידרה בחסיסי. נ"ב נראה דהיינו אשישים דמתניתין דפרק הנודר מן המבושל (דף נ"ב ב') וכ"מ מתוס' כאן ד"ה רבא בשם הערוך:

דף מב.

גמ' ומסמא את העינים משום מלחא. נ"ב ש"מ מלח קשה לעינים אע"פ שלפי פי' רש"י אינו מוכרח. האמת כ"ה שכל מלח רובו מזיק לעינים ופירש"י ל"נ וצנון מליחא מעלי. ואמרינן פ"ק דברכות מלח ממתקת את הבשר לפיכך מיעוטו יפה אבל המלוח יותר מדאי מזיק לגוף כולו בודאי:

דף מב:

גמ' בשר שמן דצפירתא כו'. נ"ב נקבת הצפיר:

שם תני רב יוסף תלתא שערי תלתא קורטמי ותלתא מלחא כו'. נ"ב בפת"ח ככתוב (דניאל ה טז) ותלתא במלכותא תשלט:

שם ודרפי מקמט ליה לחולה ולאשה עוברה סכנתא. נ"ב ש"מ שלשול קשה לחולה ולמעוברת והא דאמרינן בהרואה (נ"ז ב') שלשול סימן יפה לחולה היינו הבא מאיליו הוא סימן יפה לו שיבריא אבל ע"י סם ותרופה מעשיית מזיק לחולה ולמעוברת:

שם זומן של צבעים כו' דצבעי בהו לבא. נ"ב כמדומני צ"ל לכא בכ"ף דוגמתו בחולין (כ"ח א'):

רש"י ד"ה אמלאה החרבה כו' וצור מאדום הוא. נ"ב לבסוף נתיישבו בה אדומים אבל תחלת ישיבתה מפלשתים:

שם ד"ה ועכשיו בטל טעם היין. נ"ב כמ"ש שלהי סוטה:

דף מג.

רש"י ד"ה ר"נ ס"ל נוקשה בעיניה חמור מחמץ גמור ע"י תערובת. נ"ב עי' ב"י סי' תמ"ב:

דף מה:

גמ' אמר ליה אביי הא וכן כו'. נ"ל מלת ליה ט"ס:

דף מו.

במשנה בצק החרש וכו'. לפירוש הראשון שברש"י נקוד הה"א בפת"ח ולפי' השני הוא בסגול:

דף מז:

גמ' ואת אמרת לן עלה כצ"ל והשאר נמחק:

דף מט.

גמ' אמר ר' יוחנן כגון בת כהן לישראל וכו'. נ"ב אפי' ע"ה:

דף מט:

גמ' תניא ר' יהודה אומר ע"ה אסור לאכול בשר שנאמר כו' כצ"ל ותיבת בהמה נמחק:

שם אמר ר"א ע"ה כו' ביוה"כ שחל להיות בשבת. נ"ב מפרש בספר חסידים כשרודף ע"ה ביוה"כ אחר יהודי חברי להרגו ונראה דהיינו נמי דאר"י בסמוך מותר לקרעו כדג ומגבו. וכי מה טעם בזה אם לא משום דמיירי במציל את הנרדף שבא מאחוריו של רודף וקורעו מגבו שהוא אחריו. וא"ת א"ה מאי קמ"ל בהא. כל רודף נמי ומאי איריא ע"ה. י"ל דבסתם רודף אם יכולים להציל לנרדף באחד מאבריו של רודף אין רשאין להרגו. משא"כ בע"ה אין חוששין לו כל כך כיון שעל חייו אינו חס אבל באופן אחר ודאי חלילה להרגו דלא גרע מאנסים עע"ז רקי"ל מורידין כו' דגרמא במלמא הוא. והריגה בידים אסירא עאכ"ו ישראל ע"ה ובכן סרה תמיהת ר"י בתוס' לא יהא ממונו חמור מגופו וא"ש נמי הא דאר"א אלמלא צריכין אותנו כו' דלכאורה קשה מה חידש בזה הלא כתיב כמים הפנים וגו' ועוד גם הם צריכין לנו כדאמרינן שמגינים עלינו ומסייעים אותנו ואמרי במערבא ליבעי רחמי אתכליא כו' (ועוד) דכמה גווני ע"ה איכא:

תוס' סד"ה אמר רב כהנא כו' אלא שכך היה שמו. נ"ב הוא דבר תמוה דמידי הוא טעמא במתנות כראב"י דמעוט אחר מעוט והא לא אשכחן גבי פדיון. שוב ראיתי בתוס' חולין דקל"ב דלא ס"ל כמ"ש תוס' דהא גם הרא"ש והטור לא ס"ל הכי:

שם בסוף ד"ה לא מצא כו' עדיף מזוהר הרקיע. נ"ב עיין תוס' שם בהשותפין דף ח':

שם שנאמר יכין רשע וגו'. נ"ב בכתוב אינו אך דרך התלמוד להוסיף ביאור:

שם גלולה שנאה ששונאים כו' יותר משנאה ששונאין כו'. נ"ב עיין מזיגה דידי:

דף נ.

גמ' אמר ר"א זה אור שיקר בעוה"ז וכו'. נ"ב ר"ל אור החמה דאמרינן בהרואה מיום שחרב בהמ"ק לא נראה רקיע בטהרתה:

שם אלו נגעים ואהלות. נ"ב כההוא דאמר בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא וש"מ אע"ג דנגעים ואהלות בטלים לע"ל תורתן אינה בטילה וכ"ש האידנא דמצוה לאעסוקי בהו וכדאמר (רבב"ח) יחיד אני בנגעים וכו':

שם ואנן היכי איתנן התם כי היכי דאיתינן הכא כצ"ל ותיבת אנן נמחק:

רש"י ד"ה כנעני כו' לעשות סחורה בנכסי הקדש. נ"ב תימה מי לא תנן התם אין משתכרין בשל הקדש. ונל"ל שלא יהיו צריכין לקנות כלי הקודש מן הסוחרים המביאים סחורות הצריכים למקדש למכרם שם היינו דכתיב ולא יהיה כנעני וגו':

דף נ:

גמ' רבי יהודה אומר א"ל צא והבא לך כו' כצ"ל:

דף נא.

גמ' כיון דחזינהו כסייה מנייהו אתא אמר ליה לאבוהי אמר ליה כו'. נ"ב נ"ל דכצ"ל וארבה בריה לר"ה קאי:

דף נא:

תוס' ד"ה כגון אנא כו' מפרש ר"ת כו'. נ"ב עיין שאילת יעבץ סקי"ח:

דף נג.

גמ' סימן להרים מילים. נ"ב אם יפין הן לפירות כן נ"ל. אף דמפרש"י ל"מ הכי:

דף נג:

גמ' ולא ר' יוסי סבר לה כר' שמעון. נ"ב נ"ל דה"ג ר"י לא סבר לה כר"ש וכך יש לתקן גם בפירש"י:

שם אמר רב יהושע. נ"ב בריה דר"ה:

שם מברכין על האור. נ"ב במלאפום:

שם א"ל אנא לאו אהא אמרי. נ"ב רבב"ח לעולא:

שם א"ל עדא תהא. נ"ב עולא לרבב"ח:

דף נד.

גמ' והביא שתי אבנים וטחנן זו בזו. נ"ב מפירש"י נראה דגרס וטחן אין בו נו"ן שרשית. ור"ל טח פניהן של אבנים ע"י הכאתן זו בזו. וכן נראה. כי ע"י טחינה אין אור יוצא מאבק ועפר אלא ע"י הקשה בסלע קשה:

רש"י ד"ה המכתב. כן שמעתי. נ"ב עיין עץ אבות:

תוס' ד"ה אלה. בכל התורה כולה שיקראו לבן אשתו בנו. נ"ב עי' שאילת יעבץ סי' קס"ה:

דף נד:

גמ' ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו. נ"ב בעניניו. אבל בענינו עם חבירו כמים הפנים לפנים:

שם במשנה בתשעה באב. נ"ב נ"ל שנקרא אב ע"ש שנגמרים בו הפירות והוא מלשון תאבה:

תוס' ד"ה לקביעא. לעשות יום הכפורים שני ימים. נ"ב לא ידענא היכא אדרבה איפכא איתא דרבא הוה רגיל דהוה יתיב תרי יומי. אברא מכללא איכא למימר דכ"ע לא רגילי בהכי מ"מ לא בהדיא ובפירוש איתמר ואיכא למדרש וק"ל. גם לא הבינותי החילוק שבין בני א"י לבני חו"ל בספק דאורייתא כה"ג. ושמא כוונת התוס' דהכי איתא בירושלמי. וגם משם אין ראיה דבירושלמי לאחר שפסקו מלקדש ע"פ הראיה מיירי שאין עושין בי"ט ש"ג אלא משום גזירה דהאידנא בקיאין בקביעא דירחא כדאיתא פ"ק דביצה (ד' ד:) אבל בי"כ לא החמירו בו כולי האי משום סכנה. אבל בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה בכל מקום שהיו מסופקין מתי קדשו ב"ד את החודש ודאי היו צריכין לעשות שני ימים יו"כ משום ספיקא דאורייתא מה גם באיסור כרת והיינו דאר"ש הכא לקביעא דירחא בספק דקביעות ב"ד בק"ה. והא דאמר התם בר"ה רבא הוה רגיל לאו למעוטי. אלא היה נוהג כך והנהיג את בני מקומו עמו:

דף נה:

גמ' כגון ככר מבית הכרר וכצ"ל. נ"ב עושה כריס וכסתות קרוי כרר:

דף נז.

גמ' ולערב היו מחלקין אותן לאנשי בית אב. נ"ב והא דאמרינן פ"ק דיומא (י"ב א') עורות קדשים אושפיזיכנין נוטלין אותן מדין ד"א. כבר נשמר רש"י לפרש שם ע"ק דקרבנות עולי רגלים הבאות מחמת הרגל כשלמי חגיגה ושמחה:

שם אוי לי מבית ישמעאל כו' אוי לי מאגרופן כו'. נ"ב צ"ל אע"פ שהיו בעלי זרוע וכח מ"מ לא היו רשעים דמושל לדבר אמת משרתיו צדיקים אצא כענין בני יפת תואר של דוד שהיו בעלי אגרופין בכח חיל. והא דקאמר אוי לי לפי שהיו עושין דין לעם ולא היו נמלכין בב"ד. כך נ"ל:

שם רש"י ד"ה ישמעאל בן פיאכי כו'. נ"ב שעשה פרה גם נמנה בפירוש בכ"ג הכשרים פ"ק דיומא:

דף נח:

תוס' סד"ה כאילו. אלמא בהדי הדדי נינהו. נ"ב עוד יש משנה שלמה דמסייע (סוף) פרק שתי הלחם ע"ש:

דף סה:

גמ' אמר רב עילוש טייעית. נ"ב קמ"ל שכך נאה לעשות משום חבוב מצוה להקל אדם בכבוד עצמו מפני כבוד שמים כמ"ש המלך החסיד (שמואל ב,ו) ונקלותי עוד מזאת:

דף סז:

תוס' ד"ה כי. תימה כו' נ"ב עיין שבת (דכ"ז א') (ר"ל דשם משמע דעדשה פחות מגריס ועי' תוס' שם):

דף סח.

גמ' כתיב וחפרה הלבנה כו'. נ"ב הול"ל קרא דלא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וגו' (ישעיה ס'):

דף סט:

גמ' א"כ נמצא פסח נשחט שלא לאוכליו. נ"ב משמע דס"ל דשוחטין עליו הפסח אפי' ביחיד. ולא חייש דמביא קדשים לבית הפסול דאימא ס"ל ר"א כר"ש דלא חש לה בכמה דוכתי. א"נ הא דאקשי נמצא פסח נשחט שלא לאוכליו אפי' תימא לא שרי ר"א אלא להמנות עליו עם בני חבורה דנשחט לאוכליו ושלא לאוכליו כשר. ואינו בא לבית הפסול. מיהו קשיא ליה אע"ג דבדיעבד כשר. לכתחלה מי שרי:

דף עא.

גמ' אמר רבא רב יוסף כו' נ"ב ק"ל הא אסור לקרות רבו בשמו אפי' שלא בפניו ואפי' במותו כדאיתא בי"ר סרמ"ב (ע"ש היטב):

דף עד.

רש"י ד"ה ר' ישמעאל. תוך תוך כקול הסיר. נ"ב היינו דאיתא דכוותיה בפ' כיצד מברכין (ובעירובין כט) דיתיב אבי תפי ועביד תון תון:

דף עו:

תוס' ד"ה אסרה מן הלחם. נ"ב זה הוגה ע"פ פסקי תוס' אבל אין הלשון סובלו. גם רש"א הרגיש בכך אך גם הוא גם רש"ל נדחקו לפרש הלשון ואפי' כו' שיש להרחיק. ולא הלשון והענין סובלים פירושם. אכן לע"ד דבר פשוט הוא שקרה כאן ט"ס קל. וצ"ל

שיש "לה ריח" או שצ"ל שיש "לה ריח חזק" (ונתחלף במלת להרחיק) וה"פ לא מבעיא לאפות עם פשטידא דלית לן בה כיון שהפשטידא מכוסות היטב (הוי כקדירה מכוסה דלד"ה לית בה משום ריחא) וכמו כעין שתי קדירות דשמעתין דלית בהו משום תערובת טעמים. אלא אפי' פלאדונש שאין להם כסוי מעיסה עליהם (כמו הפשטידא שממולאה בבשר ומכוסה היטב בעיסה שטוחה עליה מלמעלה וגם מלמטה עשויה לה עיסה כעין קדרה מסביב והמלוי בתוכה מונח כמו בקופסא משא"כ פלאדונ"ש שעשוין גוף אחד נלוש בשומן ועשוי עוגה פשוטה) באופן שיש להן ריח ודאי העולה ממנה אל הפת שאין דבר מפסיקו ומונעו (כמו בפשטידא שהכסוי עומד בפניו ומחזיקו בתוכו שאינו יכול לצאת החוצה) אפ"ה אין נראה שיהא אסור לפי שיש אויר מרובה מתפשט הבל הריח ואין בו כח לגרום נתינת טעם בפת. זה ברור בכוונת התוס':

דף פג:

גמ' ליתן לו בקר שני לשריפתו. נ"ב מלישנא דגמרא משמע דבקר שני דוקא וכ"מ מתוס' כאן וביבמות (דע"ב ב') אמנם במכילתא משמע דנשרף בלילה דאיתא התם שאינו נשרף עד אור ט"ז ואור י"ז כשחל בשבת והיינו בלילה למוצי"ט ולמ"ש כמו אור לי"ד דמתני' ריש פסחים וס"ל נותר שלא בזמנו נשרף בלילה כדאמר ר"י בפ' הערל ופירושא דקרא לתנאי דמכילתא הכי הוא. עד בוקר באש תשרופו. כלומר כל הלילה מצות שרפתו ג"כ. אצ"ל אח"כ שזקוק הוא לשרפו. ולדבריהם אדרבה לכך בא הכתוב לעשות עיקר זמן שרפתו בלילה ולק"מ מ"ש התוס':

דף פט:

רש"י סד"ה משום. נ"ב ונמצא עושהו נותר:

דף צב:

ד"ה ואין בודקין "את" צ"ל "אל":

דף צו.

גמ' ומאן לימא לן דלא שויסקי עבוד. נ"ב בערוך מפרש שצלום ואכלום וממסקנא משמע דבהכי סלקא דטוינהו ואכלינהו וצ"ל שעדיין לא הוזהרו על האימורין מלאכלם כיון דההיא שעתא אכתי לא בני הקרבה הוו. דלא הוי להו מזבח לקרבן ופסחי מצרים שחוטי חוץ הוו ואשתרי להוראת שעה:

דף קא.

תוס' ד"ה דאכלי. וא"ת והא אמרינן בפרק כו'. נ"ב עמ"ש שם בס"ד שא"צ לדחוק:

דף קב:

גמ' אמר ר"ה אמר ר"ש. נ"ב זה חדוש עס"פ מציאת האשה בעובדא דר"ע נראה שהיה ר"ש תלמידו של ר"ה. איברא ר"ה טונא הוו. ושמא אין זה סתם ר"ה:

דף קד:

שדר ליה לאביי. נ"ב עמ"ש בפ"ד שאכלו (מ"ח א'):

דף קו:

אמר ר"י אמר שמואל כו' ורבה אמר ר"נ א"ש כו'. נ"ב מר שמע מאורתא ומר מצפרא דהדר ביה:

דף קז:

בעא מניה רב הונא מרב חסדא. נ"ב לנסותו אם ידע להשיב. והכי אשכחן טובא. שהרב שואל לתלמידיו. דכוותה בפ"ק דחולין (י"ג א') דבעי מיניה שמואל מר"ה. ואבוהי דשמואל משמואל זבחים (כ"ו א') כ"ש ר"ה מר"ח דת"ח הוה ליה. אלא משום דא"ל חסדא לא צריכנא לך (ס"פ אלו מציאות) משו"ה קאמינא דלחדודי ליה קבעי:

דף קח.

תוס' ד"ה בפני. מפני שמלמדו תורה. נ"ב דאע"פ שאינו מלמדו בעצמו מאחר שמחזיק לו רב ללמדו וגורם להביא אל הלמוד חשוב כמלמדו. ומקיים לעולם המצוה דולמדתם את בניכם שהאב מוזהר מליו:

דף קט:

תוס' סד"ה ארבעה. וא"כ יוצאין ד' כוסות במבושל כו'. נ"ב עמ"ש בס"ד בפ' המוכר פירות ועמו"ק א"ח סר"ב:

דף קיא:

גמ' ופקעה היא "פרחא". מלת פרחא נמחק:

דף קיב:

שאין כל אצבעות שוות. נ"ב ש"מ משום סכנתא לית בה. דלא כס"ה:
שם אוכל פירות ולא. נ"ב כנראה ולו בוי"ו גרסינן אף שיש לדחוק ולפרש שאינו נוטל שכר מעותיו אלא השכר ללוה הוא:
שם שבק לי רווחא פורתא. נ"ב עי' עין יעקב:

דף קיג.

א"ל רב לחייא בריה לא תשתי סמא. נ"ב נ"ל משום דלקיתא ומאן דלקי מלקי ליה טפי כדאיתא פרק אין מעמידין (ל"א ב'):
שם כשאתה יוצא למלחמה. נ"ב נראה היינו למלחמת הרשות:

דף קיג:

ופרנס מתגאה על הצבור בחנם. נ"ב נ"ל דבכל גוונא בחנם קרי ליה לפי שהגדולה באה לו מחמתם כדאמרינן (ברכות לב.) כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל:
שם ולא מצי מגרש. נ"ב גרושי עולם. ואגב ריתחא עבד. מיד קהדר ביה:
שם יהודי. צ"ל מי:
תוס' ד"ה שלשה. ואמאי לא מני כו'. נ"ב י"ל דאין לך מי שיסורין מושלין בגופו יותר מאלו. ביחוד הרתחנין כדאיתא בהמקבל (קז ב') מחלה זו מרה כו':

דף קיד.

גורם לקדוש שתאמר. נ"ב ר"ל ברכת קדוש:
רש"י ד"ה שהיין. או פת. נ"ב נ"ל שאם אין לו פת ויש לו שאר מאכלים מקדש עליהם שהסעודה קרויה לחם בכ"מ וכל דבר שסועד לחמו הוא היכא דלא אפשר בפת וה"ה להבדלה (נראה שר"ל בהבדלה ממוצאי שבת ליו"ט):
תוס' סד"ה דאמר "מן כשמים" צ"ל "בשמים" ונ"ב כצ"ל כי האומר אין תורה מן השמים אין לו חלין לעוה"ב. אלא כך אר"י לא בשמים היא ככתוב:

דף קטו.

גמ' הכי אמר הלל. נ"ב בתראה. עשירי להלל ראשון:

דף קטז.

בסוף מתני' כל הפרשה כולה. נ"ב ע"ד הכתוב (במדבר טז) כל העדה כולם וזולת:

דף קיז.

היה ר"מ אומר כל תשבחות. נ"ב עע"י (ששם הגירסא שירות ותשבחות):
תוס' ד"ה ה"ג. אנו צרינין לומר בו כו'. נ"ב ר"ל ב' פסוקים הללו מחוברים למעלה לשיר המעלות האחרון שנמשך עד פסוק שעומדים ועד בכלל. כאן הוא סוף מזמור. והללויה כי טוב דבתריה מתחיל ר"פ אחר. והנה לכאורה הביאו ראיה טובה לדבריהם מהא דלקמן. איברא אכתי לא ניחא מאי טעמא נסיב ראב"י כי יעקב בחר ולא הללויה דר"פ הוא (וכן הקשה רש"א) גם הראיה מן המדרש צ"ע ליישבה שאע"פ שמצינו ג"כ פ"ק דברכות למה רגשו עם אשרי האיש חדא פרשה היא אכתי קמ"ח הן. ואי לאו דמסתפינא אמינא הא דהכא ריש פירקא היינו ריש פסוקא. לאפיקי סוף פסוק דלא. ואיידי דעסיק בר"פ סירכיה נקיט ואתא בשיגרא דלישנא. ופירקא ופיסקא חדא מילתא נינהו. וראב"י דנסיב פסוק כי יעקב. ה"ט משום דהללויה דר"פ לאו סימנא הוא דטובא איכא וכוליה לישנא שכיח טובא ואיכא למטעי ביה. ופסוק שעומדים בבית ה' דבתריה נמי מיחלף במזמור דלעיל מיניה כמו שאירע כאן כנראה מתקון הגהת התוס' בזה. מש"ה נקיט פסוקא דכי יעקב דבריר וליכא למטעי ביה וכה"ג אשכחן טובא דנסבי מיצעא דפ' לסימן ידוע כדאיתא שילהי סוכה (נ"ה א') ובפי"ט דר"ה (ל': ל"א.):

דף קיז:

גמ' אשר קדשנו במצותיו "וצונו". מלת וצונו נמחק:
תוס' ד"ה למען. וכשנגאלו ממצרים. נ"ב יבאו למרה:

דף קיח.

קשין מזונותיו של ארם יותר מן הגאולה. נ"ב של יחיד מצרה:

דף קיח:

אכסניא עשו כו'. נ"ב הודיעך כמה גדול כחה של אכסניא ואע"פ שבסוף הרעו לישראל:
שם ישמעאל. צ"ל הרשעה:

שם שדרה בין הקנים. נ"ב היינו דאמרינן (שבת נו ב' סנהדרין כא ב') שנעץ גבריאל קנה בים והעלה שירטון ועליו נבנה כרך גדול של רומי (וכ"ה בזוהר ובר"מ פ' פינחס):
שם ולחברותך. נ"ב צ"ל ולחברורך דכוותה דכתובות (ס"ה א') ובכ"מ:
תוס' ד"ה מן. וראשן כו'. נ"ב י"ל ניצוצן ושרביטן:

דף קיט.

בא חזקיה ונטלו כו'. נ"ב גם חזקיה שלח לסנחריב הכסף הנמצא אתו. ולא חשבו מפני שלא היה אלא שירים. איברא בהא דהיה מונח מחזקיה עד צדקיה איכא למידק דהא הוו פלשתים וערבים וכושים שנטלו מיהורם מלך יהודה וכן מיואש. גם יהואש מלך ישראל נטלו מאמציהו. שמא י"ל ירבעם בנו החזיר לעוזיהו הכל לפי שהיה לו שלום עמו והשיב לו אילת ועמ"ש בס"ד בפירושי לס"ע:
שם בעיר. צ"ל ברומי:
תוס' ד"ה כמצודה. כי למ"ד מתחלפת בדל"ת. נ"ב אותיות מוצא הלשון מתחלפות:

דף קיט:

גמ' "אומר" לו. צ"ל אומרים. וכן בכל הענין:
שם ולי נאה לברך. נ"ב אתיא כמ"ד (שבת נ"ו) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה:

דף קכא:

והלכתא אבי הבן מברך שתים. נ"ב שלש לא שמענו וגאונים הוא דתקנו שלישית וההיא לכהן (ועי' ברא"ש סוף בכורות):